

ΛΑΘΗ ΣΤΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΟΡΩΝ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ ΤΟΜΕΩΝ ΓΝΩΣΗΣ (του Γιάννη Ζήση)

✘ (Μέρος Γ΄ του δοκιμίου «[Η Θέληση και η Πλάνη της Δύναμης](#)»)

Συχνά, οι ερμηνείες των διαφόρων φαινομένων, δεδομένης της αγωνίας του ερμηνευτή για κύρος και επαληθευσιμότητα, συμπεριλαμβάνουν λάθη που οφείλονται στη λανθασμένη σύνθεση διαφόρων όρων, με αποκλεισμό και αδυναμία συνεκτίμησης μιας εναλλακτικής ερμηνευτικής. Αυτά είναι **λάθη συνθέσεως**. Τέτοια σφάλματα και ανεπάρκειες έχουν εκδηλωθεί και στο παρελθόν. Είναι ανεπάρκειες τύπου Κέλβιν –θα λέγαμε – και είναι εκείνες οι μικρές λεπτομέρειες που δεν προσέχουμε ή δεδομένα που συνεχώς αλλάζουν και που δεν μπορούμε να διακρίνουμε στο πλαίσιο ενός μοντέλου και που, τελικά, οδηγούν στη συνολική ανατροπή του, μετά από τη σώρευσή τους και ιδωμένα υπό μία νέα οπτική γωνία, όπως συνέβη, για παράδειγμα, δύο φορές με τον Αϊνστάιν και μία φορά με τον Μαξ Πλανκ.

Τα λάθη αυτά συνδέονται, κυρίως, με την **κριτική θεώρηση του νου**. Πολλές φορές, αναπαράγονται θετικιστικά μιμητικά μοντέλα. Κάποιος, δηλαδή, που θέλει να ερμηνεύσει μια ψυχολογική κατάσταση υιοθετεί ένα πρότυπο από τη φυσική ή την κοσμολογία, με αποτέλεσμα να μεταφέρει τους όρους αυτούς στον τομέα του, αγνοώντας, όμως, την παροδικότητά τους, αγνοώντας τη μεταβλητότητα στην οποία υφίστανται, αγνοώντας ζητήματα που αφορούν τη λεπτή υφή και το λεπτό πεδίο σχέσεων των όρων αυτών σε σχέση με την περιβάλλουσα επιστημονική ορολογία και με τις επιστημονικές αναζητήσεις και εκκρεμότητες που υπάρχουν σε συνάφεια με αυτούς.

Μια τέτοια μεταφορά μπορεί, επίσης, να γίνει και στην προσέγγιση ενός τομέα όπως η μεταφυσική ή ο αποκρυφισμός, για να δοθεί επιστημονική εγκυρότητα, ενώ, στην ουσία, θα είναι

μια καθαρή αυταπάτη, τόσο επειδή υπάρχει η πλάνη της μεταφοράς και της σύγκρισης που μπορεί να παρεισφρήσει, όσο και επειδή ακριβώς οι όροι αυτοί βρίσκονται σε μια εξαιρετικά μεταβλητή εξελικτικότητα.

Αυτό το λάθος μπορεί να γίνει αμφίδρομο. Ο όρος «αιθέρας», για παράδειγμα, απορροφήθηκε από τη φυσική στον αποκρυφισμό, όπου προσέλαβε τελείως διαφορετικά χαρακτηριστικά, ενώ αποδομήθηκε πλήρως με τη θεωρία της σχετικότητας, την ειδική και τη γενική, πρωταρχικά όμως και θεμελιακά με την ειδική. Αποδομήθηκε, έτσι, η «αιθερικότητα». Επανέρχεται, τώρα, το ζήτημα της σκοτεινής ύλης και της σκοτεινής ενέργειας, αλλά και πάλι τα χαρακτηριστικά αυτών των ενεργειών δεν απηχούν και δεν ταυτοποιούνται ή δεν ταυτολογούνται με όρους ποιότητας και οργανικότητας της ενέργειας.

Δεν υφίσταται ακόμη το κοσμοσύστημα, το κοσμοείδωλο, το κοσμοθεωρητικό μοντέλο της οργανικότητας στην ενέργεια και, ως εκ τούτου, προκύπτουν πλάνες από τη χρήση της γλώσσας και όρων κατά το πέρασμα από μία ορολογία σε μία άλλη.

Αυτή η μεταφορά ορολογίας χρησιμοποιείται για διευκόλυνση –ελλείψει άλλων όρων– και στους πρωτογενείς τομείς• εν προκειμένω, δηλαδή, και στον τομέα του αποκρυφισμού ή της αποκρυφιστικής κοσμολογίας. Ωστόσο, δεν μεταφέρουν την πραγματικότητα της έννοιας, τη φύση της έννοιας και τα προβλήματά της σε σχέση με τον τομέα που έχει λειτουργήσει προσδιοριστικά για αυτές και έχει εννοιολογήσει τους όρους αυτούς.

Επομένως, το εγχείρημα αυτό διακατέχεται από μια απλοϊκότητα. Δεν είναι ένα εγχείρημα ουσιαστικό, ούτε ένα εγχείρημα διεπιστημονικότητας.

Ως προς την περίπτωση του αιθέρα, η θέση μας δεν απηχεί την ανυπαρξία του αιθέρα. Εξάλλου, η αντίληψη του θέματος θα μπορούσε να προκύψει από άλλα πεδία έρευνας, τα οποία μπορεί να θεωρούνται περιθωριακά, αλλά μπορεί να έχουν πλέον και έναν

θεμελιακό ερευνητικό προγραμματισμό, όπως το φαινόμενο EPR (Einstein-Podolsky-Rosen Argument) ή το φαινόμενο του λεγόμενου κβαντικού εναγκαλισμού, όπου έχουμε διαδικασίες μιας αντιστροφής κβαντικών παραμέτρων εξ αποστάσεως, στη λογική της εφαρμογής της αρχής του Πάουλι, από τα φερμιόνια σε σχέση με τους κβαντικούς αριθμούς και με τη λογική μιας χωροχρονικής ουδετερότητας• εξ ου και δεν δύναται να ιδωθεί κι εξηγηθεί το χωροχρονικό συνεχές ως επιδεκτικό μιας δύναμης επικοινωνίας μεταξύ τέτοιων σωματιδίων και μιας δύναμης συζυγούς οργανικότητας των σωματιδίων.

Από την άλλη, υπάρχει βαθειά άγνοια στους χώρους που επιχειρούν να μιμηθούν τη σύγχρονη φυσική και κοσμολογία ως πεδίο τεκμηρίωσης εναλλακτικών κοσμοθεωριών. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι εναλλακτικές κοσμοθεωρίες πρέπει να τεθούν στο περιθώριο, όπως θα έλεγε και εισηγείτο για τον Ιμμ. Βελικόφσκι και ο νομπελίστας Ρίτσαρντ Φάινμαν, ερεθισμένος από τις κοσμολογίες του.

Με την ίδια λογική, κάποια άλλη εποχή, θα μπορούσε κάποιος άλλος να αποφασίσει να απαγορευθεί κάτι άλλο. **Η ελεύθερη κυκλοφορία των ιδεών θα πρέπει να επιτρέπεται, χωρίς όμως να δημιουργεί ένα καθεστώς επικινδυνότητας σε πεδία εφαρμογής,** όπως το πεδίο της ιατρικής. Βέβαια, εδώ δεν πρέπει να αγνοούμε τη αναγκαιότητα για σταδιακή εξομάλυνση μεταξύ των εναλλακτικών μορφών ιατρικής και της ιατρικής των ακαδημαϊκών ειδικοτήτων. Παράλληλα, πρέπει να μην αγνοούμε τις συνέπειες των προβλημάτων και τις συγκρούσεις που λαμβάνουν χώρα ακόμη και μέσα στην ακαδημαϊκή ιατρική, με χαρακτηριστικές τις ανατροπές απόψεων που αφορούσαν τη διάρκεια ζωής των νευρώνων και την αναπαραγωγή τους ή ακόμη και τη σύγκρουση που είχε υπάρξει για την πρωτεΐνη πρίον και για την αιτία της νόσου Κρόϊτςφελ-Γιάκομπ στον άνθρωπο.

Ελάχιστοι, όμως, διακρίνονται όπως ο Λάσζλο γι' αυτή την επιμέλειά τους στον τομέα της αυστηράς επιστήμης – να επιχειρούν, δηλαδή, να προσεγγίσουν γόνιμα και να αξιοποιήσουν τις εναλλακτικότητες ή με εναλλακτικότητες να

προσεγγίσουν την αυστηρά επιστήμη. Τέτοια εγχειρήματα έχουν γίνει και στο παρελθόν. Ένα τέτοιο ήταν και η –μερική και ειδική– κοινή προσπάθεια των Πάουλι και Γιανγκ, αλλά ήταν μια σπάνια περίπτωση, γιατί δεν υπάρχει, συνήθως, ούτε η μαθηματική, ούτε η ακαδημαϊκή, ούτε η ειδική επιστημονική γνώση, ούτε, σε γενικό επίπεδο, λειτουργούν με κάποια εγκυρότητα αυτές οι προσεγγίσεις. Αυτές συνήθως εμπνέονται από το πλαίσιο μιας γενικής επιστημονικής αρθρογραφίας, που και αυτή, βέβαια, με τη σειρά της, μεταφέρει τη γονιμότητά της μέσα από την αμεσότητα που αποκτάει με την επιστήμη, παρά τις ελλειμματικότητές της.

Εξάλλου, υπήρξαν και διάσημοι επιστημονικοί δημοσιογράφοι όπως ο Άρθουρ Κάιστλερ στο παρελθόν που λειτούργησαν στη λογική και μιας παραγωγικής περαιτέρω σκέψης. Εγχειρήματα ενοποίησης σε κοσμοθεωρητικό επίπεδο μεταξύ του ειδικού πεδίου μιας επιστήμης και της γενικής ολικής κοσμοθεώρησης έχουν γίνει πολλά, μερικά εκ των οποίων από συγκεκριμένους και διακεκριμένους επιστήμονες.

Παρ' όλα αυτά, το κύριο θέμα μας παραμένει το κατά πόσο και πώς θα προστατεύσουμε από διαδικασίες πλάνης όχι μόνον αυτά τα εγχειρήματα, αλλά και, γενικότερα, τα εγχειρήματα προσέγγισης των ιδεών, τα εγχειρήματα προσέγγισης μιας διδασκαλίας και μιας έκφρασης της αλήθειας.

Γιάννης Ζήσης, συγγραφέας

Φωτογραφία: [wikipaintings](#)

Ημερομηνία δημοσίευσης: 03/02/14

Διαβάστε, επίσης:

- [Κοσμοθεώρηση, υποκειμενισμός και πλάνη](#)
- [Η πλάνη και τα κατά Βάκωνα είδωλα στη γνώση](#)
- [Τα είδωλα της αγοράς και του θεάτρου](#)

(solon.org.gr)